List 52. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 30. decembra 1863.

Gospodarske stvari.

Letni zbor kmetijske družbe krajnske.

(Konec.)

Zdaj je prišel na vrsto nasvèt, ki ga je v imenu glavnega odbora gosp. dr. Orel predložil zboru o potrebi, da se v povzdigo svilarstva na Kranjskem napravi društvo. Gosp. dr. Orel je govoril tako-le: „Slavna družba, visokočastiti gospodje! Misleč, da domorodni jezik najgorkejše v srce sega, najmilejše ušesom doní, se ga poslužim v slednem nagovoru:

Večletno neutrudljivo opominjevanje po „Novicah“ je na Kranjskem med vsemi stanovi prebudilo ljubezen do sviloreje; po celi deželi je zasajeno toliko murb, da smemo upati, da sviloreja se pri nas vkoreniči stanovitno. Posebno je pripomogla njeni povzdigi visoka cena naših mešičkov (kokonov), ktere so Lahi skupovali za pleme kaj drago.

Al ta presrečna dôba je večidel minila; mi se moramo privaditi, da navadno ceno mešičkov po vrednosti žide za ljubo imamo, ker tudi ta cena še delo in trud dobro splačuje, kakor dolgoletne skušnje po Laškem kažejo, če le rejnik priložnost ima, da svoj pridelek lahko prodá po taki ceni, da se mu delo dobro splača.

S takim namenom so se na Štajarskem in Avstrijanskem društva osnovale, ktere v deželi svilne mešičke skupujejo, jih zmotati dadó, in si iz pridelane svile (žide) stroške in trud izplačujejo.

Potreba takega društva se je tudi pri nas na Kranjskem že pokazala; očitno je povedal to sestavek natisnjen v časniku „Blätter aus Krain“ št. 29 leta 1863 z nadpisom: „Seiden-Kulturs-Verein für Krain“.

Spoznavši to potrebo sem jaz že pred več leti v svoji hiši napravil kotlič, v kterem smo lastni domači, pa tudi ptuji svilni pridelek izmotavali. Nasledek tega ravnanja je bil, da je kranjska svila v malih oddelkih na prodaj prišla; al zavoljo te malenkosti ni bila visoko cenjena; s tem pa je bilo rejnikom malo ustreženo in jih nikakor ni podbadalo k napredovanji v sviloreji.

Ta skušnja nam kaže, da je le tedaj upanje prijetne cene dobiti, ako kar največ je mogoče svilnih mešičkov vkup spravimo in v enakošno svilo izmotati damo.

Gotova bi svilorejcem priložnost, da morejo mali pridelek koj v živem stanu po pošteni ceni prodati, bila najmočnejša podbada k napredovanji sviloreje.

V Ljubljani so se sicer vsako leto oglasili taki, da so svilne mešičke skupovali, al žalibog! po ceni, da se delo ni izplačevalo. To tudi okoli Gorice svilorejo kot huda môra tlači.

Gospodje! ako nam je mar za to, da izbujeno veselje do sviloreje na Kranjskem podpiramo in k napredovanji oživljamo, mislimo na to, da svilorejcem priliko podamo, svoj svilni pridelek za tak kup oddati, da bodo odškodovani za prizadetje in stroške, in da ne izgubé veselja, se tudi za naprej s svilorejo ukvarjati.

Pomisliti je tudi še, da je nevarno žive svilne mešičke daleč po svetu prenašati ali prepeljavati. Treba toraj, jih skupovati vsaj na dveh krajih: v Ljubljani in v Novem mestu.

To skupovanje presega sicer meje kmetijstva in sega bolj v obrtnijstvo; toda pomisliti moramo, da brez tacega skupovanja ne bode napredka v sviloreji. Neobhodno potrebno je tedaj, da sl. c. k. kmetijska družba kot podpiravka vsega gospodarstva to reč v premislek vzame, kako bi se dali omenjeni zadržki svilorejnega napredovanja na Kranjskem odpraviti.

Opiraje se na svoje večletne skušnje v tej zadevi svetujem:

1. Visokočastiti udje c. kr. kmetijske družbe naj blagovolijo priznati potrebo, da se osnova tovarštvo za skupovanje židnih mešičkov v Ljubljani in Novem mestu.

2. Naj se izvoli odsek izvedenih svilorejcev, kteri prevdarijo, kako bi se dalo to tovarštvo utemeljiti in svoj predlog naznaniti prvemu občnemu zboru kmetijske družbe.“ —

Potem je gosp. dr. Orel bral pismo, ki ga je gosp. Viktor žl. Langer, eden naših prvakov v sviloreji domači, družbi kmetijski pisal in ki se popolnoma sklada s tem, kar je g. dr. Orel govoril. Tudi žl. g. Langer priznava neobhodno potrebo, da se ustanovijo filande na Kranjskem, po njegovem mnenji tako, da se napravi ena vélika filanda, iz ktere bi se izkušene svilopreijke oddajale v manjše filande. Kako pa bi se dalo vse to vpeljati, naj se tudi po njegovih mislih izvoli odsek 5 izvedenih mož, kteri bi prevdarili: koliko bi taka naprava dnarja potrebovala, kako bi se ta dnar dobil, kje naj bi se filanda (sviloprejnica) napravila, kolikšna naj bi bila, in kako oskrbovala. To pa, kar bi ta odsek za dobro spoznal, naj bi se kmali glavnemu odboru kmetijske družbe naznanilo, da se ustanoví.

Gosp. dr. Orlova predloga, ki se v vsem ujemata z gosp. Langer-jevima predlogoma, sta bila enoglasno sprejeta, in po nasvetu dr. Bleiweis-ovem so brez vse daljne volitve bili v predloženi odbor izvoljeni gospodje: grof Jožef Barbo, Viktor žl. Langer, dr. Orel, Fid. Terpinc in tehant Vincenci Vovk.

Potem je povedal dr. Bleiweis, da je odbor po sklepu lanskega zbora si prizadjal kar največ tvarine nabrati o napravi posojilnice za male kmetiške gospodarje, — da pa, kar se tiče dnarnega pripomočka v preteklem deželnem zboru, ta reč ni

mogla priti na vrsto, ker je temu zboru bil le kratek čas odmerjen, v tem času pa je bil že z obilnimi drugimi deli obložen.

Gosp. Guttman, prvi magistratni svetovavec in deželni poslanec, je vprašal odbor: kaj je z njegovim predlogom o deželni asekuracíi za škodo ognja? Dr. Bleiweis je odgovoril, da ta reč je pri deželnem odboru. Pri tej priliki poprime predsednik gosp. Fid. Terpinc besedo in misli, da nam ni treba svoje lastne asekuracije, ker zdaj nekoliko popravljena graška, ki obsega Štajarsko, Kranjsko in Koroško, je tako dobra, da nam ni želeti bolje. Dr. Bleiweis ni teh misel, kakor skušnje govoré na Kranjskem in Koroškem.

Za tem je gosp. Mih. Prégl, družbini odbornik in dnarničar, naznanil družbine stroške in dohodke preteklega leta in prevdarek obojnih za letošnje leto.

In tako so bile razprave končane. Imela je biti zdaj nova volitev dnarničarja, ker tri leta so zopet pretekle, kar je g. Miha Prégl dnarničar. Al dr. Bleiweis vstane in predlaga, naj bi zbor po listkih ne volil, ampak soglasno izrekel, naj bode gosp. Prégl zopet dnarničar. Menda že okoli 30 let teče, kar ima gosp. Prégl dnarnico družbino v rokah, in oskrbovana je z tako natanjčnostjo in s tako skrbjo, da gosp. Prégelna le prositi moramo, da obdrží to opravilstvo. In le en glas je bil vsega zbora: naj ostane gosp. Prégl dnarničar. On je pritrdil, in zbor je bil vesel, da je zopet gosp. Prégl oskrbnik dnarnice družbine.

Konec vsega so bile volitve novih udov. Svetli nadvojvoda Ernst je bil po predlogu odborovem, v čegar imenu je gospod župan Ambrož besedo poprijel, soglasno za častnega uda izvoljen. Volilo se je še več djanskih udov. — Zdaj pa je gospod predsednik sklenil zbor s primernim nagovorom, v kterem se je še posebno zahvalil Njih ekscelencíi c. kr. deželnemu našemu načelniku, da se je blagovolil udeležiti današnjega zbora. Ko se je gosp. načelnik prijazno poslovil, se je razšel zbor za letos.

O goveji kugi na dalje.

Kakor na Kranjskem je tudi na Štajarskem popolnoma potihnila kuga. Na Hrvaškem je še zmiraj ni konec. Od prvega začetka do 16. decembra p. l. je v civilnem Hrvaškem v 4 županijah se kuga prikazala v 107 krajih in izmed 29.277 goved jih napadla 5790, od kterih jih prebolelo 1054, poginilo 4467, pobili so jih pa 200: tako iznaša zguba cela 4667 repov.

Nekoliko besed o telovadstvu.

(Konec.)

Pri telovadstvu je telo najvažnejša reč. Uže nekaj vekov je, odkar naša izreja gleda samo na dušo in um, telo pak zanemarja. Zdaj si uže skoraj ne moremo drugače misliti, nego da mora vsak trgovec, učenjak in uradnik imeti Bog védi koliko bolezni; zdaj ga bolí glava, zdaj vrat, zdaj zobjé, zdaj prsi itd. Tudi med prostejšimi ljudmí se ta hromota širi. Temu pa moremo priti samo s tem v okom, ako se zopet povrnemo k naravi. Važen človekov namen je, da izuri vse svoje dele. Mi smo iz duše in iz telesa. Če obolí ktero teh dveh, obolí oboje. Posebno pa imamo kaj malo sposobnosti, da bi se kacemu nasprotniku branili, ako bi kdaj bilo treba, dokler se telovadstvo splošno ne ukrépi med nami. Vojaški nábor kaže, kako strašno se manjša število tacih mladenčev, ki so za vojsko. Naj bi nas resno svarile osode starih azijskih narodov, Asircev, Persov in tudi Rimljanov. Svetovladni narodje starih časov so bili zmagani, ker so bili omekuženi in na telesu slabji od svojih surovih nasprotnikov. Nova podloga sedanjih vojsk, to je, oboroženo ljudstvo, zahteva, da se telovadstvo splošno vpelje. Vojaki morajo biti odgojeni mladenči oboroženega ljudstva. Deček naj se učí hoditi, tekati, skakati, plezati, mladenič pa sukati meč, sulico in puško, potem oboroženo ljudstvo še le zares doseže svoj pravi namén, potem se tudi stoječe vojske lahko zmanjšajo, poprej pa ne. Dokler nam telovadstvo ne podá bojevitega ljudstva, moramo dajati novce in čas, kterega je treba, da se obdržé stoječe vojske.

Uže večkrat se je govorilo o dušnej koristi, ki izvira iz telovadstva; ali te koristi ljudjé dan denes vendar še sploh ne verjemó. Telovadstvo mladini daje opravek v tistih urah, ko je uže storila svoje druge dolžnosti, in vadi je delavnosti, ki je mladim letom primerna, torej prijetna in budílna. Kdor se čuti na telesu močnega, ta ima tudi srčno dušo, ki se vedno krepčá z delavnostjo in trudom. Najbolj izkušeni odgojitelji trdijo, da se s telovadstvom najlaže nekako radovoljno ohrani med mladíno nravno vedenje in nravna resnoba, in da se ž njim premagajo največe napake naših dní, to je, mekužnost, hrepenenje po užitku, oholost in razuzdanost. Kdor se resnično vdeležuje telovadstva, kteremu tudi prištevamo veče in manjše telovadske izgrede, tak se privadi nekake preproste navade v potrebah, v obleki in živeži in v vsem svojem vedenji, in ker je mladeneč sploh česti željen, zato ga je lehko pregovoriti, da se uri in krepčá. Radovoljna pokorščina, ki je potrebna pri tej stvari, zida jéz nevarnej oholosti.

Mladina se mora začeti bolj korenito in bolj narodno odgojevati. Dan denes je poduk le preveč samo mehanično urjenje. Telovadstvo se v marsikterej stvari zeló ujemlje z narodnostjo in kaže, da človek ni ustvarjen za samo pisalnico, ampak da mora tudi služiti domovini, za ktero se vadi, krepčá in žíka. Telovadski izgredje, slovesnosti na spomín velicih narodnih mož ali zgodovinskih dní, družni shodje v pozimskih dolzih večerih redé veselje do teh rečí, in živenje v zvezi z naravo krepčá dušo, da se rajša vdeležuje žive sedanjosti.

Čedalje bolj bodo telovadstvo prištevali tistim rečém, ki spadajo k izreji, in javno ga bodo podučevali. Telesne vaje, in sicer dobro premišljene, redno osnovane, splošno ukazane morajo priti v učilni črtež vsake javne učilnice, v kterej se bodo tako podučevale, kakor druge rečí, s kterimi se duh izobražuje. Pa ne samo v učene, ampak tudi v ljudske učilnice mora priti telovadstvo.

Da-si telovadstvo po kmetih ni tako zeló potrebno, kakor po mestih, pa je vendar tudi kmetiškim ljudém gotovo vsaj zeló koristno. Urnost in ugibčnost človeškega telesa, pripravnost, lepša hoja in ravnejše vedenje, menimo, da so toliko vredne, kolikor surova moč. Vsaka učilnica, naj bi imela svoj posebni telovadni prostor. Da se mora tudi ženska mladina vdeležiti telovadstva, to se umeje samo ob sebi. Deklice se še mnogo bolj nápek izrejajo nego mladenči, in zato ženske čedalje bolj bolehajo.

Dežele, ktere imajo samozakonje in svobodne srenje, se morajo te rečí poprijeti. In kar se tega tiče, nam daje dunajsko srenjsko svetovalstvo lep in posnemanja vreden izgled. Sklenilo je 22. dan novembra meseca 1862. leta, naj se počasi napravijo telovadne učilnice v vsacem srenjskem okrogu dunajskega mesta, in uže so osnovane 4 take učilnice za dečke, ki hodijo v srenjske ljudske učilnice. Po nagovoru srenjskega svetovalstva 18. dan marca 1862. leta je dunajsko telovadsko društvo obljubilo, da hoče napraviti poseben poduk, v kterem se bode teoretično in dejanski iz-

obraževalo v telovadstvu vsacega ½ leta 20 učiteljev ljudskih učilnic. Naposled je 4. dan novembra meseca 1862. leta dunajsko srenjsko svetovalstvo potrdilo črtež, po kterem naj se osnujejo telovadnice po dunajskih srenjskih učilnicah in tudi telovadni red za le-té učilnice.

Naš srenjski odbor je do zdaj samo želel, naj bi se naredila telovadnica, kadar bode uže napravljeno poslopje za višo realko. Kakor pri marsikakej drugej stvari, tako nam tudi tukaj še premnogo dela ostaja. Nadjam se, da mladi „južni Sokol“ pripomore po svojej moči, da bodo ljudjé umeli, kako potrebno in koristno je telovadstvo, in da pripomore tudi, naj bi se vpeljalo v naše učilnice.

Narod, ki bi se mogel meriti na telesnej moči in lepoti z nekdanjimi svitlimi Grci, ki so bili uže od starine v rodu z nami; narod, ki bi se nikogar ne ustrašil, kadar bi trebalo dela in truda; mladina, izrejena v ljubezni do svoje domovine in do svojega naroda, in izobražena s potrebnimi vsemi pripomočki, s kterimi se služi narodu in domovini — to je vzor ali idejal, po kterem hrepení telovadna umetnost. Kadar bode telovadstvo sploh v rabi, potem nastane tudi krepko ljudsko živenje in ž njim resnične narodne slovesnosti, ki so cvet narodnega živenja!

Slovstvene stvari.

Še eno o besedicah an, anti, ni, niti.

V predzadnjem listu „Novic“ svetuje g. Podgorski, naj bi se slovenski pisatelji dalje ne ogibali besedic an, ni, niti. Kdor se koli pečá s pisanjem slovenskim ter po svoji skušnji vé, kako je slovenščina okorna in siromašna ravno kar se člankov tiče, radovoljno mu bo pritegnil in pritrdil, in če sem jez že vesel bil „Naprejevega“ bolj hrvaško-srbskega nego, kako bi se mogel spodtikati nad temi, kakor g. Podgorski zagotovlja, slovenskemu narodu ne povsem neznanimi besedami.

Toda vpraša se samo, kakošen kroj jim hočemo v pisanji dati in kako je z njimi ravnati.

Meni je od gori postavljenih členkov iz narodovih ust znana samo besedica anti, vendar v takem pomenu, da ne ide v eno vrsto z besedico an ali en, ki nam bi namestovala hrvaški nego, staroslov. in bolgarski нъ, ruski no. Anti se rabi večidel v odgovorih na kako vprašanje in pritrjuje z nekako zaničljivo nemarnostjo, odpušča pa tudi dvombe nad resnico tega, kar se trdi. Anti veste vi, ki ste bili zraven. (Sie werden es wohl wissen —); anti mu je plačal, vsaj vé, da ni drugači (Er wird ihm wohl gezahlt haben).

Če pa kdo vé za pravilnejšo in primernejšo obliko nego je anti, naj nam jo razodene; takisto tudi želim, da bi nam trden jezikoslovec pokazal, kako veljá pisati urno besedico, ktero nam g. Podgorski priporoča, djal bi v nedolikani podobi an ali pa en. Morda nam kaže pisati: nè, kakor se že piše: sè (sè sabo, съ); ali pa raje po ruskem: no, ktero tudi Srbom in Bolgarom ni neznano. Pr.: Ja nijesam došao da zovem pravednike no grešnike na pokajanje (Vukovo Sv. pismo), kakor že pišemo po izgledu g. Podgorskega *predno*; ali se držimo le hrvaškega nego.

Toliko zastran prvih dveh besedic, še bolj bi želel, da bi se sploh jelo pisati ni, niti.

Vendar tudi tu mi bodi dopuščena ena opomba. Iz gori omenjenega sestavka g. Podgorskega, čigar beseda je po vsi pravici veljavna v krogu slovenskih pisateljev, utegnil bi si, tako se meni vsaj zdí, kdo posneti to pravilo, da se članek ni pa niti ne smé nikdar rabiti brez pristavljene druge nikavnice ne. Da temu ni tako, kažejo nekteri niže postavljeni primeri iz druzih slovanskih narečij. Kdaj se tedaj mora nikavnica ne pridružiti členkoma ni, niti, kdaj ne?

Kedar se v stavku, ki nima nikavnega stavka pred sabo, z enim edinim glagolom bodi več osebkom ena zadeva, bodi enemu osebku več zadev odrekuje (neigra), takrat mora se pred glagol glavna nikavnica ne postaviti in členek ni ali niti služi samo za to, da tam osebke, tù pa dopovedke in njih pritikline naštevaje stika. Na pr. Od sele neće više nestajati sjemena ni žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, dana ni noći (Pripovijetke iz staroga i novog zavjeta). — Ne možit voda da mi najdit ni za piet, ni da se izmiet, ni za sebe, ni za brza konja (Bolgarska nar. pes.) — Prijevod (Uebersetzung) da bude vjeran t. j. da se ne kaže što ni drukčije ni manje ni više, nego — (Vuk.)

Kedar se pa v stavku ali stavkih z več glagoli bodi več osebkom eno in isto ali vsakemu kaj druzega odrekuje, bodi enemu osebku po več zadev zanikuje, tedaj je že besedica ni ali niti, ki negacije druga drugi nasprot postavlja, sama za se dovolj nikavnica in ne potrebuje še besedice ne za sabo; niti je potrebuje takrat, kedar se z besedico niti (ruski: niže, češki aniž) nikavnemu stavku pridodaje drug nikavni stavek, — kjer Nemcu rabi: auch nicht, und nicht, noch, Latincu neque, nec. In ravno v tem poslednjem primeru priporočam po lastni skušnji živo, da začnemo pisati **niti** namesti: tudi ne ali in pa ne. No poglejmo primer: Niti mislim ja niti valja da misli ko drugi, da — (Vuk). — Nito sonce mi je ugrealo, nito veter mi je povealo, nito rosa mi je zarosilo (Bolgarska nar. pes.). — Niti grmi, nit' se zemlja trese, nit' se more bije o mramorje (Srbska nar. pes.) — Pogledajte na ptice nebeske kako ne siju, niti žnju, ni sabiraju u žitnice (Vuk Mat. VI, 26). Česka biblija ima tu: žet' ne seji, ani žnau, ani shromážduji do stodol (Slovenska prestava ima tukaj trikrat in ne).

Latinski: Nec melior fuit Africano quisquam, nec clarior, prestavlja stari Jambrešić tako: Niti je gdo bil boljši od Afrikana, niti glasovitejši vojvoda. — — Ne znam za Gospoda niti ću pustiti Izrailja... Tama padna po svoj zemlji, da ljudi nisu vidjeli jedan drugoga, niti se koji smio maći s mjesta . . . Mojsije ostane 40 dana i 40 noći kod Gospoda ništa ne jeduči niti što pijući (Pripovijetke). — Nemški: Ich weiss nicht, was er macht, kümmere mich auch nicht darum, prestavil mi je neki bolgarski rodoljub tako: Neznam ščo čini, nito (ali pa: niti) pak marjo da znam.

Tacih primerov se najde kolikor se le hoče v srbskih, bolgarskih, staroslovenskih in druzih slovanskih knjigah; toraj menim, da smemo pač reči: Niti sem, niti bom kdaj bogat; ravno tako: Nisem ga vidil, niti ga poznam. Tudi Jungman ima razun več primerov, v kterih se členku ani pritika ne, tukaj: „Ne vidi ho, aniž ho zná.“

Še nekaj. Naš ne-ne imenuje gospod Podgorski knjižni. Gotovo so Slovenci nekdaj imeli ni-ni za weder-noch, kakor imajo od ne razločno ni, ali pa ani še zdaj vsi Slovanje; tudi je mogoče vpeljati nazaj ta razloček v slovensko knjigo; ali pripoznati se vendar mora, da sedaj ne-ne zares živí v narodu, ne samo v knjigi.

Take in enake rečí niso take malenkosti, kakor morebiti kdo misli; zato je prav, da se pretresajo jeziku našemu na prid. Cigale.

---

*

Odgovor

na vprašanje „Novic“ list 49.

Ime Ročin izhaja od besede r't, Spitze, ka se po vsej čakavščini mnogo rabi, na pr.: r't igle, noža, nosa, stene (Felsen), brega, gore itd. Beseda Ročin je izpeljana po mojej misli tako-le: r't-ji-ni; poluglasnik se pojača na *o*, t-j stvori *ć* slovenski *č*; k temu se misli še beseda, kraj ali grad, pak pride: Ročini (kraj, grad); po odpadu v govorjenji besede kraj ali grad oslabuje ni v nj ali *n*, pa ostane samo Ročin; ali po starem izgovoru R'čin. Ako se pa k tej besedi misli besedica vas, pak pride Ročinja (vas). Tudi Istra ima svoj Roć (grad), Rozzo; in kdor samo pogleda, kadé Roć stojí, si mora kaj misliti, da je to pravi r't-ji (grad). — K imenu Zavodnja se pristavi beseda vas, pak je bolje Zavodnja (vas), nego vas za vodo. — Čep-ov-an-i (kraj, grad) izhaja najbrže od besede čep. Istra ima tudi svoj Čepić, tudi on je pri vodi (jezeru), in ker ondatne krajane imenujejo Čepljane, se kaže, da beseda izhaja od Čep. — Naše vasne, krajne itd. imena se lože tolmačijo, ako se jim pristavlja beseda vas, kraj, selo, grad itd., kar se v narodnih pesmih včasih še nahaja. J. V.

Odgovor

na vprašanje „Novic“ od 9. dec. 1863, št. 49, na 394. strani.

Roncina = Ročinj, = Račen = Ràčinj. To ime izvira iz besede „rake“ (Wasserleitung); Soča je namreč tukaj od skalnatih bregov kakor v Idrii Idrica po rakah oklenjena. Na desnem bregu Soče je tikoma lepa ravnina in na njej čedna vas: „Račen kraj“, tedaj: Ràčen = Ràčinj; iz Račínja domá.

Sovôdnje je pravo, kar pomeni ondi soedinjenje dveh vodá, Ipave s Sočo. Sovodnje enakega pomena so tudi poleg vasí Jagrše, prav za prav „Jagodše“ in v novi Oslici.

Čapovan = Čepvan. Izhaja od imena patrona te stare podfare od leta 1550 sv. Ivana krstnika, tedaj: St. Ivan = Štivan = Štvan = Štvanci. — Res je tukaj velik studenec, pa ne cepa, ampak čvrsto teče in mlinske kolesa goni, pa se brž poleg vasí v podzemeljsko votlino gubí.

Salkan = Solkan = Sukan. Poslednje imé izhaja od tod: Soča teče namreč od polnočí proti poldnevu do Sukana. Ravno pod cerkvijo sv. Roka pred Sukanom se pa zasuče proti jugu, ter naredí velik suk, toraj: Sukan.

Gargaro, Gergar, poslednje ime je pravo. Ta vas je za sv. Goró v dolini, kotlu podobni, od kodar se voda ne more na nobeno stran odtekati, ampak jo ondašnje podzemeljske votline požirajo; pri tem požiranji voda grga ali girgra (gurgelt), in od tega glasú pride: Gergar (Grgar).

Banjšica ali Bajnšica. Še dandanašnji pravijo eni ondašnji vasi „Krvava vas“. Pravlica med ljudmí je, da je bil nekdaj tukaj krvavi boj s turkom; od boja izvira bojiše, toraj Bojišinca.

Tribuša. To ime izvira od glagola „trebiti“ (ausreuthen, urbar machen, reinigen). Nekdaj so bili tukaj gozdje in grmovje, ktere so iztrebili, od tod: trebiše = trebišče, imé Trebiše. Sosedje imenujejo prebivavce tega kraja „Trebšane.“

Šebrelje. Ta visoka, pa lepa rovan leží proti jutru na bregu potoka Sevnice, in proti polnoči in večeru sloní na bregovih reke Idrice. Krajci te ravnine se imenujejo: brejá = bregi, na brejah = na bregih. Tù so tri vasí: gorenja, srednja in dolenja pod enim imenom: Sobregovne = Šebrejlene = (Šebrelene).

Osegliano. Ta laška pisava čisto slovenske vasí v šempaski fari na koncu ipavske doline je napačna. To ime pride od besede „selo“, „oseliti“, „oseljeno“ (bewohnt), selo oseljeno, tedaj: Oseljeno = Oseljano. Pavl.

Dopisi.

Iz Sarajeva v Bosni na Turškem 20. nov. — (Kon.) Mnogo mošej (cerkev) in visocih šviglastih mineret (stolpov) kinči mesto; z mineret kličejo, ne ravno miloglasno, muezimi 5krat na dan verne k molitvi; da bolj zdatno kričijo, si z mazinci zamašé ušesa (menda zato, da ne slišijo sami svojega tuljenja). Vse ulice, med kterimi so nektere prav strme, imajo tlak z velicimi okroglimi kamni, in so lepo snažne — snažneje kot naše ljubljanske predmestne! Ponoči mesto ni razsvitljeno; zato pa je ostra prepoved, da nihče, kadar noč nastopi, se brez svetilnice (laterne) ne smé prikazati na ulicah; pa ob 6. ali 7. uri zvečer lahko celo četrt ure po mestu šetaš, da ne vidiš žive duše. Hiše vse imajo le k večemu po eno nadstropje; v prvem nadstropji so pomoli polni okenj, z lesenimi rešetkami (gavtri), podobnimi našim prižnicam, da se iz hiše vidi po vsej ulici, tistega pa, ki luka pri oknu, ne vidi nihče. Hiše so čuda snažne; s čevlji ne smeš ne po stopnicah ne po sobah hoditi; v veži se obujejo kaloše (vrhni čevlji), ki se nazaj gredé zopet izzujejo. Na ulicah pri vsaki stopnji srečaš beračev ali pa žensk z zagrnjenim obrazom, ki so grde, da te ne peljejo v nobeno skušnjavo. Čuda veliko se vidi tù gušavih (krofastih) ljudí (zemlja je zlo apnéna in vodé so trde, zato pa tudi vsacega ptujca izprva driska nadležuje). Povsod po deželi in v mestu je mnogo večih ali manjših pokopališč. Nesreča za deželo, da si ne more pomagati v bolji stan, je tudi to, da je toliko različnih vér tukaj; vsaki teden so trije prazniki: ob petkih ima turk, v saboto jud, v nedeljo kristjan svoj praznik; vrh tega pa je še brezštevilnih grških praznikov. Štacune odpró ob 8. uri zjutraj, pa jih zapró zopet kmali po štirih. Težava je tudi z denarjem; cekin veljá pri vladnih kasah le 51 piastrov, toliko tudi pri branjevcih, pri trgovcih zdaj 54, zdaj 60 piastrov; večidel cekine izplačujejo z dvajseticami, ktere moraš po $4^1/_4$ piastrov vzeti, hočeš ali nočeš; izpečaš jih pa komaj za 4 piastre ali celó za $3^1/_2$ piastra. Taka zmešnjava je v dnarjih in taka samoglavnost, da sem popolnoma obupal, da se kdaj iznajdem o tem. Turšk dnar je plehast. — Če misli zdravnik, da si bo tukaj kaj z umnim zdravništvom prislužil, se strašno moti; najpremožniši turki iz najviših stanov se dajo ozdravljati le mazačem judovskim in grškim, ki večidel še brati ne znajo; z apoteko, kdor jo je podedoval od svojega očeta, dela svoje hokus-pokuze! Ravno tako je s živino; še konjača (konjederca) ne poznajo, čeravno ni skor kmeta, da ne bi imel saj 15 do 20 goved. — Da sklenem pismo svoje, naj povem še to, da uradniki našega avstrijanskega konzulata so vrli možaki in da tukajšnji katoliški fajmošter, frà Grga Martić, je osobito ljubeznjiv gospod. V Vinkovcah je dovršil gimnazijo, v Diakovu pa bogoslovje; jezikov zná mnogo, je slovstven mož in slovansk pesnik (lirik). Ko odidem odtod in se povrnem zopet na Kranjsko, mi je obljubil, da Vam v znamenje svojega srčnega spoštovanja pošlje delo svoje — zvezek liričnih poezij.*) Tudi gosp. dr. Gaal, ki je v Avstrii znan po svoji zdravilski knjigi o avskultacii, ki jo je spisal, ko je na Dunaji bil asistent na kliniki

*) Dobro došla nam bode knjižica. Vred.

dr. Lipičevi, pa je leta 1848 po ogerskih homatijah bežal na Turško, živí tukaj v visoki zdravilski službi pod imenom Veli-Bey; čislan mož je, pa kakor se vidi, srečen ni. Še več ogerskih emigrantov je tukaj, med drugimi tudi opravnik angležke družbe, kteri angležko sv. pismo v vseh jezikih tako cenó prodaja, da bi ne verjel, če sam ne vidiš; ubožnim ljudém pa daruje knjige brez plačila. — Kuga čedalje bolj pojenjuje; mi dva pa piševa pridno postave in poduke, kakor sem Vam že rekel, pri kterem delu nama je v veliko pomoč, da sva vse te rečí v slovenskem jeziku seboj prinesla. Tako človek še le v tacih okoliščinah vé ceniti vrednost slovenskega jezika, ki se domá zametuje. — Da ste zdravi!

Iz Gradca. Г. — Da so zaslugam naših slavnih rojakov tù in tam tudi tujci pravični, pričuje sledeči izgled. — V tukajšnji nemški bogoslovnici, kjer je navada, da se zvečer za poduk životopis kakega svetnika ali pobožnega moža čita, se letos znani životopis knezovladika — Slomšeka prebira. Ni lahko popisati, kako zavzeti Nemci poslušajo, kako sluje imé „Slomšekovo“ tukaj. Že vvodne besede tukajšnjega g. špirituala so bile: „Wundern sie sich nicht, meine Herren, über die Wahl der heurigen Erbauungslektüre. Slomšek war ein Mann, wie es im jetzigen Zeitalter wenige gibt; — er trachtete auf Grundlage des Nationalen nur Religion und Sittlichkeit zu fördern.“ In eden prvih tukajšnjih duhovnov je naravnost rekel o omenjenem životopisu: „To je delo, da se tudi škofje lahko iz njega učijo!“ — Čujte — čujte!! To se godí v nemški škofii, od nemških mož! In kako stojí s Slomšekovimi naredbami v domačíi slovenski? Nadjamo se, da se bo kmali spolnilo, kar smo v „Novicah“ brali o spominku, ki ga je sprožil naš Dav. Terstenjak. — H koncu naj še omenim, da tukajšnja dijaška družba „Sloga“, ki Slovane od juga in severja obsega, vrlo napreduje, zlasti, kar se petja tiče; le želeti je še, da bi se ji pridružili vsi dijaki vseučilišča tukajšnjega, ki so Slovani.

V Mariboru 23. dec. — Te dni je beli svet zagledala knjiga: „A. M. Slomšeka življenje in apostoljsko delovanje“, popisal F. Kosar. Ta životopis je poseben natis, posnet iz letošnjih „Drobtinic“, in spolnuje pravične želje onih rodoljubov, ki so poleg nemškega životopisa neumrlega Slomšek-a želeli tudi za Slovence obširniši slovenski spis. Pridjana je precej dobra slika Slomšek-ova. V prosti pa živi besedi je narisan častitljivi uzor moža v cerkvi in narodu našem na vse veke vélikega in proslavljenega, po vsej pravici imenovanega drugega Metoda med Slovenci po tisoč letih. Ker za narod slovenski ni trebalo opravičevati in zagovarjati neumrljivih del Slomšekovih in zavračati krivih sodeb o njih, je ta spis krajši od nemškega, ima 99 straní v véliki osmerki. Pisatelj se pri spisu, kar je posebnega spomina vredno, z enako ljubeznijo in odkritostjo ozira na duhovnike in neduhovnike, nam predstavljaje vélikega moža prednosti in posebnosti v vseh razmerah in okoliščinah. Kajti popolnost na vse straní, kolikor je človeku mogoče, ceni vélikega moža. In vélikega nahajamo Slomšeka v cerkvi, v šoli, v društvu, pri družini, vélikega kot govornika, pisatelja, rodoljuba, državljana, dobrotnika. Te knjige tedaj ni treba priporočati; priporoča se sama ne samo onim, kteri so rajnkega Slomšeka poznali in še zdaj njihov spomin častijo in se trudijo posnemati njih vzvišeni izgled, ampak tudi takim, kteri so sicer tudi Slomšekove načela hvalili in se po njih ravnali, pa so bolj nestalnega srca, da se lahko vprašajo, jeli so si zvesti ostali ali ne; kajti vedno je dobro imeti ravnilo, ki je trdneje od trstlike. Opominja nas pa tudi vrli pisatelj, da „mož, kteri svoj narod tako ljubi in tako za njegov blagor dela, zasluži, da mu narod častit spominek hvaležnosti postavi“ upaje, „da tudi Slovenci to svojo dolžnost spolnili bodo.“ In zares narod slovenski kaži se goden s tem, da častiš svoje prvake! Svest sem si, da oni možje, ki so sklenili, izbrati vse spise Slomšekove in jih zbrane na svetlo dati, pri svojem sklepu ostanejo in ga izpolnijo; svest sem si tudi, da bosta čč. gg. Terstenjak in Keše skrbela za že lani sklenjeno slovesno vzidanje spominskega kamna v rojstni hiši Slomšekovi, pa tudi v Mariboru, kjer počivajo telesni ostanki, se posebno spodobi, da spominek tudi vidno slaví onega moža, kterega dela so saj po smrti njegovi za velike spoznane in pripoznane.

Iz Ljutomera na Štaj. — Novi čas terja novih uravnav, da domovini svoji naklonimo duševne in materijalne blagosti. Neprecenljive narodne čitavnice odpirajo ji široko pot. Kako lepo bi tedaj bilo, ako bi nam k temu tudi ljutomerska čitavnica kaj pripomogla! Al kako bode pripomogla, ker je dosedaj — še nimamo! Sramota je skoro to reči v ljutomerskem okrožji, ktero je vendar raj južnoizhodnjega Štajarja, kjer se poleg druzih naravskih darov nahaja narod bistrega uma, kteri pa, ker mu narodne dušne hrane manjka, mora zamreti. Sosedje naši, slovenski Ogri ali Prekmurci in tudi Medjimurci bi, vidši naš napredek, gotovo radi stopili v kolo murskih Poljancev, bratov svojih. Kako potrebna je tedaj národna čitavnica v Ljutomeru, lahko že iz tega vidimo. Nahaja se v ljutomerskem okrožji razun gospôde tudi mnogo častitljivih kmetov, kteri čutijo potrebo čitavnice; v tem nam je poleg ljutomerske, posebno župa Male Nedelje pozor. Iskreni rodoljub, visokovredni g. dr. Ant. Klemenčič, ljubeznjivi oče slovenskega naroda v našem okrožji, v družbi častitih domoljubov: gosp. Ant. Globočnika okrajnega glavarja, dr. Jak. Ploja odvetnika, dr. Farkaša zdravnika in mnogo druzih hočejo nam gotovo pospešiti to koristno početje. Zatoraj se poprimimo ljutomerski Slovenci tega važnega posla, da bodemo, kakor smo obhajali letos slovesno tisočletnico v čast ss. Cirilu in Metodu v novem letu obhajali utemeljenje ljutomerske čitavnice! „Truda ne vstrašite se, moč neizmerna je sklep!“ — S tem je želje mnogo murskih Poljancev zapisal. V. Murski.

Iz Gorice 23. dec. *(Zlati vek — slovenski časniki.)* „Zlati vek“ nas je močno razveselil. Tako izvrstnega se nismo nadjali. Njegova tvarina historična, dogmatična itd. je res jederna; enake knjige zlasti bogoslovskega obsežka v slovenskem jeziku še čitali nismo. Tudi vnanja oblika se vsa primerja znotranji vrednosti. Toraj jo tudi Slovencem na Primorskem iz srca radi priporočamo. Kdor jo kupi, je bo vesel, ter se bode podučil v marsikteri reči temeljito. In tako moremo trdno upati, da bo „zlati vek“ res, kot je „Danica“ že željo sprožila, čedalje izhajal kot letnik pod drugim imenom. Bog daj! Taki letnik z enakim krepkim jedrom kot je letošnji „Zlati vek“, bi mi imenovali po vsi pravici: „Zlate jederca.“ Tedaj Slovenci, sezite pridno po njem, da nam prihodnje leto iz njega kot nežni feniks prifrčijo „Zlate jederca“. Škoda, da se omenjena spominica samo v Ljubljani, in ne tudi po druzih mestih prodaja, saj bi se je več spečalo. Naj omenim pri tej priložnosti še nekterih naših slovenskih časopisov. Ker nas Slovencev je malo, ni treba, da imamo mnogo časnikov; al te, ki jih imamo, smo dolžni krepko podpirati in jih med ljudstvo spravljati. Naše „Novice“ priporočevati, bi bilo vodo v morje zlivati, kajti znane so vsem, in komu neki niso drage, niso ljube? Bog nam jih tako vredovane ohrani, dokler slovenski narod diha! — Manj razširjena med ljud-

stvom je „Zg. Danica“, akoravno že 16 stara. Iz njenega poslednjega lista povzamemo, da je imela to leto naročnikov med 7—800, in sicer iz Kranjskega blizo 500, Štajarcev med 120 in 130, Goričanov, Tržačanov, Istrijanov itd. nekaj čez 100, Koroščev malo pešico in nektere iz raznih druzih dežel. Od teh so največi del duhovni. Al svetovni cerkvenega lista ne potrebujejo? „Zgod. Danica“ kakor je sedaj, je pač vredna vse podpore in čedalje več razširjenja med ljudstvom vsake baže. Kaj bi bilo, ko bi jo dotične škofijstva svojim podložnim priporočevale? Kajti ona je času vès primerjen časnik, zlasti v poslednjih dveh letih se je kaj moško borila za cerkev in dom, za vero in domovino. — Pristavim še kaj o „Slov. Prijatlu“. Tudi ta mesečni časnik svojo nalogo pridno spolnuje. Kot marljiva bčelica vsakovrstne pridige in kršanske nauke iz vseh slovenskih krajev donaša. Že nam jih je vkup spravil osem tečajev. Posebno se nam dopadajo kršanski nauki, ki jih že dve leti priklada. Ako bode vès nauk do konca tako razpravljen kakor je dozdaj, bo pač izvrsten. Duhovščini sploh „Prijatela“ priporočujemo, jedernatih pridig in naukov jim ne bo manjkalo za vsako silo in potrebo, ob enem se bojo pa še premalo izurjeni v slovenščini po praktični poti gladkega jezika naučili. — Slovstvu slovenskemu je „Slovenski Glasnik“ že več let krepka podpora; zdi se nam kot livada polna lepo-pisanih cvetlic; naj bi „Glasnika“ ne pogrešali nikjer, kjer je domoljubje domá! — Vrlo je dopolnil „Učiteljski Tovarš“ letos svoj 3. tečaj. Beri ga od konca do kraja, pa bodeš vidil, da je res „list za šolo in dom“, vès primeren zlasti učiteljem ljudskim in šolski mladini. — Najožjo mejo si je postavil naš „Umni Gospodar“, ker je namenjen le goriškim Slovencem. Al tudi v tej ožji meji ima polja dosti, da ga obdeluje rojakom našim na korist. — Bog nam daj prihodnje leto 1864 vso srečo in vsem našim časopisom*) obilniše podpore materijalne in dušne! Trnogrski.

Iz Dolenskega. * Že pred dle časom sem po „Uč. Tovaršu naznanil, da nam je vrli možak Janez Šribar prepustil nek dolg, ki iznaša 366 gold. 45 kr. avstr. v. Obresti tega denarja bodo spadale šolarjem na korist, da jim bomo vsako leto potrebnih bukev, papirja in druzih šolskih potrebščin oskrbovali. Za vso to istino smo se sedaj na dolžnikovo gorno posestvo pri c. kr. krški okrajni gosposki kot sodnii pravnoveljavno vpisali. In — čujte! Komaj je preteklo pet dni, odkar smo prošnjo za vpis v gruntne bukve c. k. gosp. predstojniku poslali, smo bili že uslišani, in sicer, kakor smo, poleg želje dobrotnikove, dolžne pisma in prošnjo za vpis po slovenski položili, tako so nam tudi slovensk odlok poslali. Zato se sl. c. k. uradnii za hitri odpis, pa tudi za slovenski odlok očitno zahvalujemo, ker smo prepričani, ne le, da jo je skrb za javne milodarne ustanove, ampak tudi, da jej po slovenski uredovati in ravno ne Sisifov trpež, ne ostudno delo, ki se rado od danes na jutri odklada, da nazadnje pod klopjo v prahu rijaví, cesarjeva volja pa mrtva črka ostaja. Exempla sunt odiosa! Zato čast in hvala krški c. kr. okrajni gosposki in zlasti predstojniku njenemu g. Koširju.

Iz Železnikov 10. grudna. — Zima je potrkala na duri. Akoravno nam je bil po Gorenskem sneg še pred sv. Martinom pobelil ravnine, vendar naši Gorjanci, ki so včasih kaj dobri vremenski preroki, pravijo, da ne bo ne veliko snega in tudi ne hudih mrazov. Koliko bo o tem resničnega, kazala nam bo bližnja prihodnost. — Kakor drugje, je tudi pri nas kupčija skoraj popolnoma pri tléh. Blagá povsod dovolj, kupca malo več ko nič, in še za majhno prodano robo ni izpuliti ljudém plačila iz rok. Plahi se ozirajo v prihodnost, zlasti oni, kteri po časnikih vedó, kako svet res v pravem pomenu besede vès po robu stojí. — Otroci nam že delj časa za ošpicami kaj zeló bolehajo. Zmed tukajšnjih šolarjev — čez 100 na številu — jih je ob enem času blizo dveh tretjin bolnih ležalo. Bolezen prijela je nekterega tako hudo, da bljuval je celó krí. Mrli vendar dolgo nič niso; al v poslednjih dnéh je marsikterega že bleda smrt objela s svojimi ledenimi rokami in ne mine skoraj dan, da bi ne imeli mrlička. — Novo leto je pred durmi! Naj bi prisijalo solnce z blagimi žarki pred prag Slovencev in ogrevalo ga v ljubezni do mile domovine svoje!

J. Levičnik.

Iz Kranja 27. dec. M. J. D. — Danes smo imeli v čitavnici naši občni zbor, ki ga je vrli naš predsednik g. M. Pirc začel z krepkim nagovorom. — Za tem je ljubljeni naš tajnik gosp. D. Šavnik priobčil kratek pregled delovanja našega društva to leto. Bilo je iz vsega očitno, kako lepo je dovršila čitavnica svojo nalogo in kako so se za domačo reč ogreli mestjani naši, kterim se je poprej toliko očitalo, da so mrzli. Da je čitavnica res tudi „šola omike“ na mnogo strani, kakor je gosp. predsednik v svojem govoru rekel, kaže nam med drugim gosp. tajnik sam prav očitno. Kako gladko mu teče že beseda zdaj, kako izurjen govornik je že, ki je ob svojem prvem nastopu očitnega odra še dosti bojazljiv bil. Čitavnice so tedaj dobre učilnice govorništva za mestne, deželne in državne zbore. — Dnarničar nas je razveselil z dobrim dnarnim stanom društva našega, ktero šteje 116 udov. — Ko gosp. predsednik naznani, da pride volitev predsednika in novega odbora na vrsto, poprimejo občespoštovani naš gospod tehant Reš besedo in predlagajo, naj zbor kar z eno besedo izreče, da voli zopet vse dozdanje svoje načelnike Gospod tehantov predlog je bil z veseljem sprejet, in volitev je bila pri kraji. Zahvalita se za to zaupanje odboru skazano predsednik gosp. M. Pirc in podpredsednik g. župan Lokar; vidilo se jima je, da ju je ganilo v srce. Naj si iz tega zaupanja že posebno gosp. župan Lokar posname, da ga mesto spoštuje, če tudi sèm ter tjè kak krokar zakroži, da še ni vès tlak gladek kakor miza, — da še ni drevoreda v sredi mesta itd. „Kann ich Geld aus der Erde stampfen? Wächst mir ein Wald an flacher Hand?“ — more pač z dobro vestjó župan odgovoriti na take napade, ki se včasih „za mokro mizo“ v gostivnici razlegajo, — kjer pa je pravo mesto govoriti — „na rotovžu“ — tam jih pa ni slišati, da bi rekli, kaj je napačno in kako naj bode drugač! Ker sem že zašel v mestne „čenče“ po izgledu „Laibacherce“, naj povem še to, da radostni pričakujemo, da se vsem našim ulicam dajo in napišejo imena, ker zdaj se povsod le „v gasi“ pravi; to je zadrega marsikteremu ptujcu; pri tem naj bi se prekrstile stare ne lepoglasne imena nekterih ulic. — Vrnem se zopet v čitavnico. Po predlogu duhovnega gospoda je zbor sklenil naročiti si časnik „Vaterland“, — drugih predlogov ni bilo. Začela se je tombola. Opustite mi, da o „tomboli“ ničesa ne zinem. Tri +++ ji postavim. Tombolo igrati pa ribe na ak loviti — kaj si češ, dušica moja, še več! Stare babice rade „loterijo“ igrajo, ti pa, čitavnica, nisi „stara babica.“ Po tomboli — bodi ji zemljica lahka! — bila je mala beseda in večerja v dvorani. Tù smo slišali od naših pevcev lepi kor, — vrli gosp. J. nas je razveselil s samospevom „Kje dom

*) Da dopolnimo število časnikov slovenskih, ne moremo prezreti tudi naše „Torbice“, ki sicer v Zagrebu izhaja in je nekoliko hrvaško-srbska. Veselo je, da je naša šolska mladina že tako izvrstna v slovenski pisavi in da tako svetu kaže velik napredek slovenščine. Poslednji zvezek nam pa tudi priča neko zmerno postopanje, ktero ji gotovo le koristilo bode. Vred.

je moj", za njimi so peli še naši domači gospodje L. M. in L. samospeve, — kar na enkrat zadoní čveterospev „Po jezeru" domoljubnih gospodičin A. G., M. B., M. P. in A. K. Ko ga ponavljajo, se jim pridružijo g. pevci. Oj kolika radost! Po tem pa se vsede zala gospodičina M. K. k glasoviru in s premilim glasom zapoje pesem. Bilo je ploska toliko, da ponoviti je morala prelepo pesem. Al ni bilo še konca današnje veselice; priljubljena nam je gospodičina M. G. zapela je tudi milo pesem, in celó iz ljubljanske čitavnice nas je g. R. s prijetnimi samospevi. Sklepam svoje pismo, ki ga vam ponoči pišem s tem naznanilom, da slavni gosp. dr. Toman nas je na poti v Radoljco počastil s svojo nazočnostjo.

Iz Ljubljane. (*Razprava tiskarne pravde zoper dr. Jan. Bleiweis-a vrednika „Novic" pri c. kr. deželni sodnii v Ljubljani 17. decembra 1863.*)

Razprava se začne ob 9. uri dopoldne pod predsedstvom gosp. žl. Vesta in v pričo gosp. Schmida in gosp. barona Rechbacha kot sodnikov; c. kr. državno pravdnijo zastopa c. k. državnega pravdnika namestnik gospod Perše, — zatoženca pa gosp. dr. Juli žl. Wurzbach, c. k. dvorni in sodniški pravnik.

O navadnih občnih sodniških vprašanjih se zastopnik toženčev nanaša na to, kar je zatoženec v uvodni preiskavi sam povedal.

C. k. državni pravdnik podpira potem svojo tožbo zoper dopis „iz savinske doline", ki je bil natisnjen v 48. listu lanskih „Novic" ter pravi, da po §. 50 ces. patenta od 3. maja 1853 je sodniškim osebam zaukazano, da morajo o vseh sodniških opravilih trdo molčati in nikomur, komur niso dolžni, ničesa razodeti; če prestopijo to prepoved, jih zadene disciplinarna kazen. Ker je tedaj oni, le c. k. okrajnim sodnijam razposlani ukaz in le v poduk c. kr. celjske okrožne sodnije namenjeni referát ali naravnost ali pa posrednje po kaki sodniški osebi prišel v roke vredniku dr. Bleiweis-u, se tedaj dopis v „Novicah" vsled ces. patenta od 3. maja 1853 kaže kot prepovedan razglas in po §. 309. in 310. kazenskega zakonika kot pregrešek zoper javni red in mir. Ker je odgovorni vrednik dr. Janez Bleiweis obstal, da mu je zapopadek omenjenega dopisa do dobrega znan bil, ko ga je v „Novice" vzel, tedaj bi moral sum na-nj leteti, da je deležnik onega pregreška, ako bi dokazano bilo, da je že izprva oni sestavek v „Novicah" s to vednostjo se razglasil, da je kdo prelomil službeno dolžnost. Al to ni dokazano; tedaj se more omenjeni razglas dr. Jan. Bleiweis-u kot odgovornemu vredniku le toliko v krivico šteti, da je o tem prestopil postavo, da je zanemaril dolžno skrb in pazljivost vrednikovo. Vprašanje je pa zdaj: po kteri postavi se ima ta prestopek kaznovati? Dopis „iz savinske doline je prišel na svetlo 26. nov. 1862, tedaj še pred novo tiskarno postavo od 17. decembra 1862. Po svojem §. 8 ima pa ta postava za poprejšnje kaznjive djanja le tedaj veljavo, ako bi zatoženca po dosedanjih postavah ostrejša kazen zadela. Prevdariti je tedaj: po kteri postavi — ali po stari ali po novi — naj se kaznuje krivda dr. Jan. Bleiweis-a. (C. kr. državni pravdnik primerja to in uno postavo, ter pravi:) Ker je c. k. ministerski ukaz od 27. novembra 1859 milejši zatožencu, tedaj dr. Jan. Bleiweis-a, vrednika „Novic", na podlagi njegovega lastnega priznanja, da je omenjeni sestavek v „Novice" natisniti dal, tožim zastran zanemarjenja dolžne skrbí in pazljivosti in sicer vsled ministerskega ukaza od 27. novembra 1859, oziroma po §. 34, 35, 39 in 40 tiskarne postave od 27. maja 1852. Prosim tedaj slavno sodstvo, naj prične glavno obravnavo.

(Po ukazu g. predsednika bere zapisovavec zapisnik celjske sodnije od 4. nov. 1862 in dopis „iz savinske doline". Zagovornik želí, naj se bere tudi to, kar je dr. Bleiweis pri sodniškem izpraševanji v zapisnike zapisati dal. G. predsednik dovoli.)

Predsednik (k zagovorniku): Prosim odgovora na par vprašanj. „Novice" izhajajo, kakor vidim, vsako sredo?

Dr. žl. Wurzbach: Da!

Predsednik: Tedaj saj 4krat na mesec dni? Koliko iznaša kavcija?

Dr. žl. Wurzbach: Po novi postavi za tisk, menim, da 1000 gld. (Da se za gotovo izvé, dá g. predsednik vprašati ces. deželno dnarnico; odgovor prinesó, da 3000 gld. — Zagovornik želí, naj se beró še pozivi, po kterih je c. k. deželna sodnija klicala dr. Bleiweis-a v preiskavo; pa tudi tista vloga naj se bere, po kteri je zagovorništvo zahtevalo pozvedbe važnih rečí in to, da naj se nektere osebe zaslišijo. Ker g. državni pravdnik nima nič zoper to, dovoli g. predsednik, da se bere vse to.)

Predsednik: Zoper zatožbo nimate gospod doktor nobenega ugovora?

Dr. žl. Wurzbach: Nobenega; nanašam se le na to, kar je zatoženec v uvodni preiskavi govoril.

Predsednik (k zapisovavcu): Dajte to zapisati. — Obravnavo pa odložimo 10 minut.

(30 minut čez 10. uro se prične zopet razprava.)

Državni pravdnik: Zatoženec vrednik dr. Jan. Bleiweis se je poslužil pravice, da ga namestuje pooblastenec; gosp. dr. Juli žl. Wurzbach se je izpričal, da je pooblastenec zatoženca. Ker je tedaj dr. Wurzbach rekel, da proti zatožbi nima ničesa omeniti in se v vsem na besede dr. Bleiweisove v uvodni preiskavi pozivlja, tedaj vzdržujem svojo zatožbo. V preiskavi je dr. Bleiweis rekel, da mu postava od 1859 ni znana bila, ko je vzel dopis „iz savinske doline" v svoj list, in da se mu tedaj ta razglas po §. 233 kaz. zak. ne more šteti v krivico. Al po 2. stavku onega §. 233 ne veljá ta izgovor, ker kot vrednik bi bil moral znati ces. ukaz od 3. maja 1853, razglašen v drž. zakoniku. Dr. Bleiweis je pritrdil, da je dal dopis „iz savinske doline" natisniti v „Novice"; po takem se je ukrivičil prestopka zoper dolžno skrb in pazljivost. Vprašanje je zdaj le: po kteri postavi se ima krivda njegova soditi? Rekel sem že poprej, da po ministerskem ukazu od 27. novembra 1859 in sicer po §. 3 tega ukaza. (Potem ces. kralj. državni pravdnik obširneje primerja ukaz od 27. novembra 1859. leta z novo tiskarno postavo od 17. decembra 1862. leta in reče), da stara postava je dr. Bleiweisu milejša, ker po nji bi se bil lahko vsej kazni odtegnil, ako bi bil hotel svojega dopisnika povedati; al on je stanovitno pri tem ostal, da ga ne imenuje. Po takem mislim, da sem dokazal, da prestopek, kterega se je dr. Jan. Bleiweis ukrivičil, se ima kaznovati po ministerskem ukazu od 27. nov. 1859. Po 3. §. tega ukaza pa se vsled §§. 39 in 40 tiskarne postave od 27. maja 1852 odmerja kazen po §. 39 z zaporom od 14 dni do 3 mescev ali z globo (kaznijo na dnarjih) od 50 do 500 gold., po §. 40 z ozirom na §. 251 kazenske postave pa poleg postavne kazni tudi z zgubo kavcije od 100 do 500 gold. Pri odločbi kazni pa se vselej gleda na zlajšave in obtežave. Povem, da obtežav nobenih ne najdem. Zlajšavno pa je dr. Bleiweis-u to, da ni še nikdar nikoli bil sodniško očitan; imé njegovo je brez vsega madeža in še na posebno dobrem glasu. Z ozirom tedaj na te zlajšave in gledé na to, da po §. 39 tiskarne postave od 27. maja 1852 se odločuje kazen ali z zaporom od 14 dni do 3 mescev ali z globo od 50 do 500 gold., — in gledé na to, da, ako bi bila po §. 39 tudi le edina kazen v zapor izgovorjena, se vsled §. 261 kaz. zakonika kazen zapora z ozirom na premoženje in druge razmere, kakor so pri dr. Jan. Bleiweisu javne službe deželnega veterinarnega zdravnika, deželnega poslanca in deželnega odbornika, more premeniti v kazen na dnarjih, — in še dalje gledé na §. 8 tiskarne postave od 17. dec. 1862, kteri očitno razodeva, da Najviši postavodajavec noče biti oster, ampak

mil o kaznih, in da nova tiskarna postava je večidel milejša od poprejšnje, tedaj predlagam po vsem tem, da se dr. Jan. Bleiweis vsled §. 39 kaznuje z 50 gold. na dnarjih, in da po §. 40 z ozirom na §. 251 kaz. post. zapade kavcije „Novične“ 100 gld. ubožnici ljubljanski.

Dr. žl. Wurzbach: Predno se spustim v to, da ovržem misli gospoda tožnika, naj pred vsem povem to-le: (Zagovornik pripoveduje zdaj različne dôbe, po kterih je pravda tekla pred in po deželnem zboru kranjskem, v kterem je bila preiskava po ces. postavi začasno ustavljena in v kterem so trije pravniki to tožbo pretresali. Ker se je zagovornik spustil tudi v presojo tega, da je c. k. deželna sodnija vidila v zatoženem dopisu pregrešek zoper §. 309 in 310 kaz. zak., ga predsednik opominja, naj ostane pri stvari, rekši, da zdaj ne gré več za pregrešek, ampak le za prestopek. Govornik nadaljuje svoj govor s tem, da razlaga, kako je c. kr. deželna sodnija v Gradcu pritožbo zatoženca razsodila in kako je dunajska c. k. najviša sodnija drugo njegovo pritožbo rešila. Po vsem tem skuša podreti mnenje c. kr. državnega pravdnika ter pravi:)

Recimo, da za zatoženca dr. Bleiweis-a veljá tiskarna novela od 27. nov. 1859. Če pa je to, ne more biti kriv. V dokaz tega se primem §. 3 ministerskega ukaza od l. 1859, kteri pravi to-le: „Ako se po kakem tiskopisu take reči, če tudi le kot govorice, razglasijo, ki se niso mogle drugače izvediti, kakor le, da je kdo v javni službi službeno dolžnost prelomil ali da je tako naznanilo že po splošni kazenski postavi kazni krivo, se zavoljo takega razglasa, ako se ne pové prvi naznanovavec in se tedaj ta ne more na odgovor poklicati, morajo vse druge osebe, ki so odgovorne za zapopadek tiskopisa (§§. 34—36 kaz. reda), po §. 39. in 40 kaznovati.“ Po takem mislim, da bi bila c. kr. državna pravdnija dolžnost imela, vse to do dobrega dokazati in izpričati, kar gori omenjeni §. 3 veleva; to bi bilo tedaj imelo dokazano biti, da dopisnik ni mogel drugače izvediti one dogodbe celjske sodnije, kakor da je kdo prelomil službeno dolžnost. Tega dokaza pa ne nahajam nikjer, čeravno sta zatoženec v preiskavi in zagovornik v pritožbi poti pokazala, kako naj se to poizvé. Po takem mislim, da pravo rečem, ako trdim, da zavoljo pomanjkave tega dokaza zatoženec ne more biti kriv po gori omenjenem ministerskem ukazu. — Ker c. k. državna pravdnija tedaj tega ni dokazala, bom jez to reč obrnil in nasproti c. k. državni pravdnii dokazati skušal, da je verjetno, da je po drugi poti „Novični“ dopisnik prišel do razglasa celjske sodnije. Dopis v 48. listu „Novic“ je prišel 26. nov. l. l. na svetlo; seja celjske sodnije pa je bila prve dni onega mesca. Vprašam tedaj: kaj se je z omenjeno rečjó, kaj z onim razpisom, ki je bil namenjen okrajnim sodnijam na deželi, dalje godilo? Ali ni šel malo dni potem iz Celja na deželo? Ali se ta reč ni v kancelii na čisto prepisovala? kaj se je dalje storilo? kterim gosposkam je razpis bil razposlan, in kaj so one storile ž njim? Ker je dosti več kot 14 dni med tem preteklo, predno so „Novice“ razglasile oni celjski razpis, ne moremo druzega misliti, kakor to, da je ta razpis večini notarjev že od besede do besede znan bil, tedaj okoli 20. nov. ta stvar ni nobena uradna skrivnost več bila. — Pa jez grem še dalje o tem svojem predmetu in trdim, da, če bi bil tudi kteri javen uradnik ali službenik to reč naravnost vredniku „Novic“ povedal, se zavoljo tega še nikakor sklepati ne more, da je bila tù službena dolžnost prelomljena. To dokazujem tako: Brano je bilo ravnokar, kar je dr. Bleiweis pri preiskavi povedal, in slišali smo tudi iz protokola, kako se je obravnavala ta stvar pri celjski sodnii. Iz tega se je izvedilo, da je neki svetovavec celjske sodnije v seji pripovedoval, da se sliši, da notarji na slovenskem Štajarju ljudém slovenske pisma delajo, in da nekteri to delajo proti volji dotičnih strank; temu je pristavil, da tako ravnanje je demonstracija zoper ministerski ukaz od 15. marca 1862. Po mojem mnenji bi ta predlog celjskega sodniškega svetovavca nikakor ne bil smel biti vzrok onega razpisa celjske sodnije, kajti ministerski ukaz od 15. marca 1862 določno kaže, da so notarji le postavno ravnali, ako so slovenskemu ljudstvu slovenske pisma narejali. Če pa je gospod svetovavec slišal, da nekteri notarji proti volji ljudstva delajo slovenske pisma in tako demonstrativno in krivo rabijo privoljenje minist. ukaza od 15. marca 1862, ni bilo to po mojem mnenji še vzroka dovelj, da je celjska sodnija samo na glas, da se kaj tacega sliši, neutegoma oni razpis napravila in tako skor da notarje na odgovor klicala. Vse drugače bi bilo, ako bi bil kak Štajarec se pritožil pri celjski sodnii zoper notarja, da mu je proti njegovi volji namesti nemškega pisma naredil slovensko, — da! tadaj bi bilo prav bilo, da bi bila sodnija notarja klicala na odgovor. Al to se ni zgodilo.

Podam se zdaj na §. 50 službenega napotka (inštrukcije), da dokažem, da oni dopis ni prišel vredniku v roke po taki poti, da se je kdo pregrešil zoper dolžnost službeno. O službenih skrivnostih je mnogo ukazov. Prebiral sem vse sodniške knjige od leta 1848 do danes; prevdarjal sem vse postave do zobca, pa najdel sem, da §. 50 službenega napotka obsega vse. Tù se bere: „Sodniške osebe imajo zvesto molčati o vsem, kar se pri sodnii godí, da ne povejo ničesa nobenemu, komur niso službeno dolžni odgovora.“ Že ta glavna točka dosti jasno kaže, da takrat, ko je celjska sodnija omenjeno stvar obdelovala, ni opravljala službenega opravila sodniškega; razprava njena bila je le uradnišk pogovor; take konverzacije pa niso še sodniške opravila, ktere le razsojajo sodniške stvarí. Pa grem še dalje: §. 50 ima še drug stavek; v tem stavku pa je odločno rečeno, da se misliti mora, da se je po razodetih skrivnostih velika škoda zgodila ali da bi se bila utegnila zgoditi — in dalje, da se je iz posvetovanja glasovanje izdalo. Ker ta drugi stavek §. 50 službine inštrukcije govorí od velike škode, in je ondi govorica o izdajstvu glasovanja, tedaj rečem, da omenjeni dopis nikakor ne spada pod drugi stavek §. 50, pa rečem še tudi to, da prvi stavek tega §. mora svoje razjasnilo prejeti od druzega stavka, in da tedaj, ako drugi stavek odločno govorí od velike škode, mora biti po prvem stavku saj nekolikšna škoda mogoča. Razsodbo pa o tem: kakošna škoda se je neki zgodila po tej veliki nesreči, da se je važni razpis celjske sodnije v „Novicah“ razglasil, prepuščam mirnega srca samemu slavnemu sodstvu, kakor tudi to, ali je v zatoženemu dopisu le besedica o kakem glasovanji.

In tako sem dospel do poslednjega svojega predmeta, namreč do tega, da izpričam, da dr. Bleiweis se ne more kriv spoznati po §§. tiskarne novele od l. 1859. Kam teží duh sedanjega časa? Kaj zahteva vès božji svet zdaj? Javnost, ustnost! doní od vseh strani. Javnost, ustnost je tisti močni glas, ki se razlega povsod, — in prav je, da se razlega. Srenjske seje so očitne; vsak more poslušat priti, kaj se tam godí. Le to je tù nevarno, da so odborniki odgovorni, če kakšno preveč nevšečno rečejo. Kakošne so seje deželnega zbora? kakošne državnega zbora? Javne (očitne) so! pa to je tù dobro, da govorniki pod krilom postavne neodgovornosti stojé in da brez nevarnosti morejo tudi ostre besede govoriti. In celó časniki smejo vse to, kar je očitno govorjeno, naj je še tako gorjupo, razglasiti vsemu svetu. Če tedaj svet hrepení po javnosti in ustnosti, in če si prizadeva povsod, kolikor je mogoče, odpraviti skrivnostno obnašanje, ne morem si kaj, da bi se ne čudil, kako da celjska sodnija za svoj razpis, za svoj pogovor zahteva službeno skrivnost! — S tem, mislim, da sem

opravičil prvi stavek, in da sem dokazal, da tiskarna novela ne veljá za pričujoči primerljej, in da se tedaj zatoženec dr. Bleiweis ni krivega storil zoper to novelo. — Ostaja mi zdaj, da še z drugim podprem, kar sem rekel. Misel moja je, da tiskarna novêla ni imela postavne veljave in da se ji tudi danes ne more prisvojevati. (Govornik razlaga, da tiskarna novela od 27. nov. 1859 ni v taki obliki razglašena bila, kakor Najviše pismo Njih Veličanstva cesarja do ministrov od 20. avg. 1851 v §. 4 (št. 194 drž. zak.) veleva.

Al recimo, da je omenjeni ministerski ukaz od leta 1859 veljaven. Če tudi je, ne veljá za našo tožbo, in to je tretja točka mojega govora. Sl. državna pravdnija me je v tej zadevi sama močno podpirala; kos mojega dela je ona na-se vzela, zato se rad skladam s tem, kar sem posnel iz njenega govora, da le ena sama milejša točka je v §. 3 ministerskega ukaza od l. 1859 namreč takrat, ako vrednik imenuje dopisnika in se po tem oprostí vsake kazni. To edino je, kar je sl. državna pravdnija po natančnem prevdarku memo nove tiskarne postave milejšega našla v omenjenem ministerskem ukazu. Iz tega pa sledí moja trditev, da je nova tiskarna postava milejša od novêle leta 1859. Res je, da po tej postavi more vrednik vso odgovornost in vso kazen od sebe otresti — in v tem je res za-nj ta postava milejša — al kako pa je potem s častjo vrednikovo? Čast in sveta dolžnost vrednikova je, da ne izdá po nobeni ceni dopisnika, kteri noče imenovan biti. Hvala lepa za tako milost, ktere more vrednik le tadaj deležen biti, ako postane izdajnik dopisnikov. Izdati jih pa mu je madež pred vsem svetom. In zato ne vidim jez v ministerskem ukazu od leta 1859 tolike dobrote za vrednika. Pa še drugo je. Po §. 32 nove tiskarne postave od 17. dec. 1862 je vrednik odgovoren za zanemarjenje dolžne skrbí in pazljivosti, — al kdaj? To je vprašanje. Le takrat, kadar je zapopadek tiska kaznjiv. Ali je pa to pri „Novičnem“ dopisu? Po mojih mislih nikakor ne; zakaj če bi bil razpis celjske kresije kazni kriv, bi se bila morala ona v preiskavo vzeti, in nasledek tega bi bil, da bi bila ona tožena. Ako se ozrem na §. 32 nove tiskarne postave in pa tudi na §. 30, vidim v njih najsvobodnejšo stran te nove postave, o kteri pač nihče trditi ne more, da je preveč svobodna; po §. 32 ne more vrednik, kteri tako stvarco, kakor je oni celjski dopis, kakor koli razglasí in če tudi s prelomljenjem službene skrivnosti, nikakor kaznjiv biti.

Da bode konec besedí, naj še to povem, da po mojih mislih je tožba zastaréla. Da bi to izpričal, sem na mizo položil pozive, s kterimi je bil dr. Bleiweis v preiskavo klican, da jih sl. sodstvo bere od besede do besede. (Govornik si prizadeva zastaranje tožbe dokazati po tiskarni postavi od 27. maja 1852, ces. patenta od 27. maja 1852 in vzlasti po §. 4. ministerskega ukaza od 3. aprila 1855.)

Gledé tedaj na vse to, kar sem dozdaj rekel, in dalje gledé na to, da dr. Jan. Bleiweis že čez 20 let vreduje „Novice“ in da je v tem dolgem času slovenskemu narodu mnogo že pomagal na vsako stran, — gledé na to, da še nikdar nikoli se ni pregrešil zoper tiskarno postavo tudi takrat ne, ko je časništvo imelo najhuje čase in so vse očí obrnjene bile na njegov národni list — gledé na njegovo častitljivo stališče v družbinem življenji, — gledé na zaupanje vse dežele, ki ga je v treh okrajih za svojega poslanca v deželni zbor volila, — gledé na razsojo njegove pravde v deželnem zboru in na javno mnenje svetá — najviše sodišče — ki je o tej pravdi že svojo sodbo storilo, pričakujem kot zagovornik dr. Jan. Bleiweis-a — ktero opravilstvo si v čast štejem — da sl. sodstvo, ako po §. 289 lit. a. kaz. reda zavoljo zastarelosti ne sklene odstopiti od tožbe, ga po §. 288 kaz. reda nedolžnega spozná.

C. kr. državn. pravdnik: Prav prav ob kratkem bodem odgovoril na ugovor zagovornikov, da minist. ukaz od 27. nov. 1859 nima veljave, da ne more veljati za postavo in da nikdar ni postava bil. Zagovorništvo je opustilo povedati napis tega ukaza, ki se tako-le glasí: „Vsled najvišega sklepa od 25. nov. 1859 se ukazujejo nekteri dostavki k splošnemu tiskarnemu redu od 27. maja 1852 št. 122 drž. zakonika.“ Kakor druge ukaze so tudi tega ministri po Najvišem sklepu oklicali. Kar pa se tiče zastaranja te tožbe zatega voljo, da je zatoženec bil po §. 148 kaz. reda pozvan, omenim le to, da je bil dr. Jan. Bleiweis že 27. dec. 1862 kot zatoženec zaslišan in se je ž njim pri preiskavi po §. 174 kaz. reda ravnalo. Po tem ostajam tedaj pri svojem predlogu.

Zagovornik dr. žl. Wurzbach: Gołuhovskovo novelo sem bral od konca do kraja, tedaj tudi nisem prezrel uvoda njenega. Mene vodi le ces. patent od 20. avgusta 1851, kteri v §. 4 določno zahteva, da postava, ako ima veljavna biti za vse ces. dežele, mora podpisana biti od cesarja, pod tem podpisom pa mora stati sopodpis ministrov. Tega pa ni na Gałuhovskevi noveli.

Predsednik: Razprava je končana.

(Zdaj — ob 12. uri — se podá sodstvo v stransko sobo, da sklene sodbo. Ob 1. uri se je spet povrnilo v sodišče in gosp. predsednik okliče sodbo kakor je bila naznanjena v poslednjih „Novicah“. Pritožbe zoper to zagovornik ni napovedal, rekši, da se mora poprej pomeniti s zatožencem. — Do danes še pismeno nismo prejeli sodbe.)

Iz Ljubljane. V nedeljo dopoldne ob 11. uri je imela čitavnica naša svoj letni, po pravilih predpisani zbor. Snidlo se je prav obilo udov. Gospod profesor dr. Leo Vončina, ki je po odstopu gosp. župana Ambroža vsled družbinih pravil namestoval predsednika, je s tako lepim, mnogokrat s pravo- in slavaklici ustavljenim govorom pričel zbor, da bi škoda bilo, ako bi ga morali danes zavoljo premalo prostora le okrajšanega priobčiti; pridržujemo si ga tedaj celega za prihodnji list. Vidil je gospod doktor iz te občne zadovoljnosti najbolje, da društvo hvaležno spoznava žrtovanje njegovo za blagor domače naprave. — Po tem je gosp. Andr. Praprotnik, družbini tajnik, v kratkih pa zvestih črticah zboru podal kroniko stanja in delavnosti čitavnice v preteklem letu. Tudi ta s pohvalo sprejeti popis prinesel bo prvi list v novem letu. — Po predlogu g. Levstika so se zdaj izročili odboru volilni listi novih odbornikov, dr. Jan. Bleiweis pa je bil po predlogu g. dr. Vončina oklican za prihodnjega predsednika. V kratkem govoru se zahvaljuje za tako srčno zaupanje in reče, da sprejme predsedstvo. — Gospod dr. Etbin Costa naznanuje v veselje zboru, da za letos odpade srečkanje deseterih družbinih delnic, ker teh 10 in še 7 druzih delnic je pobotano s tem, da so jih domoljubni udje čitavnici darovali. — Gosp. dnarničar Fabijan naznanja dnarni stan, to je, dohodke in stroške letošnjega leta, iz kterega se je vidilo, koliko stvarí je letos čitavnica si morala napraviti, in vendar — hvala radodarnim udom! — ne stoka pod bremenom dolgov. Za veliki trud leto in dan z oskrbovanjem dnarstva se je zbor očitno zahvalil gosp. Fabijanu. Končno se je po predlogih g. Kurnika, g. Levstika, g. Globočnika in g. dr. Drag. Bleiweisa sklenilo to-le: naj si čitavnica omisli tudi kak obrtnijsk časnik, — naj odborovi zapisniki ležé v čitavnici vsakemu odprti, konec leta pa naj se zložijo v zvezek, — od vsake besede in veselice naj se shrani program z dostavki tako, da se osnuje čitavnična kronika, — popolni imenik vseh udov naj je vedno na mizi čitavnični, — naj odbor vredi stvar tako, da ne zahajajo ljudje, ki niso udje, v besede in veselice čitavnične. — Pregled volilnih listov je kazal, da je za denarničarja, ker je trgovec gosp. Fabijan prosil

odpusta, bil izvoljen trgovec gosp. Kadivnik, za odbornike pa gospodje: Jožef Debevec, trgovec, — dr. Jan. Ahačič, mestni odbornik, — dr. Jožef Orel, c. k. notar, — profesor dr. Vončina, — dr. Jernej Zupanec, c. k. notar, — Franc Žerovec, pravnik, — dr: Etbin Costa, mestni odbornik, — Jožef Pleiweis, trgovec, — dr. Jan. Pogačar, korar, — Ivan Vilhar, trgovec, — Jan. Horak, mestni odbornik, — vitez A. Gariboldi, posestnik, — Andrej Praprotnik, prvi učenik mestne ljudske šole, — France Levstik, literat, — Karol Holzer, trgovec. (Gospod Miroslav Vilhar se je že pred volitvijo odpovedal odboru, ker se preselí iz Ljubljane).

— V poslednji „besedi" čitavnični v nedeljo se je mladi gosp. Kos z godbo Beriotovih variacij posebno slavno obnesel. Nadepolni goslar čuti to, kar gosle pojó, in lepi potéz njegov pričuje nenavaden talent. Le marljivo naprej, in svet utegne kadaj še več govoriti o umetnosti rojaka našega. — Razun Valjavceve balade „Blagi sin", ki jo je z blagim občutkom deklamoval gosp. Bradaška, in razun vesele „besede" Hellerjeve, ki jo je igral naš vrli orhester, smo čuli ta večer pod vodstvom gosp. Fabijana tri nove pesmi, s kterimi nam bodo naši gosp. pevci močno vstregli, ako nam jih še bolj vajeni pojó drugi pot. Čveterospev Maršnerjev „Kaj te je oddalilo", je lepa kompozicija, zbor Horakov „Oglar" in zbor Prohaskov „Anica" pa sta tako mična, da naj ju vsaka čitavnica vzame v svoj repertoar, zlasti Prohaskov humoristični kor „Anica" je tako izvrsten, da v tej vrsti zborov nismo še nič tako mikavnega čuli; al težak je, in potrebuje velike marljivosti pevske, da vsi glasovi v vseh premenih dajo pesmi, kar pesmi gré.

— V nedeljo zvečer je tukajšno katoliško družtvo rokodelskih pomočnikov v reduti napravilo že več let navadno božičnico, h kteri se je snidlo toliko ljudstva, da je bila dvorana čez in čez polna. Deklamacije in pesmi v nemškem in slovenskem jeziku so se vrstile; jedro božičnice pa je bila predstava 5 dogodb iz sv. pisma v živih podobah, ki so bile prav dobro izpeljane, pa so zato tudi zlo dopadle.

— 23. dné t. m. je bila pri c. k. deželni sodnii končna razprava tiskarne pravde zoper gosp. Miroslava Vilharja, vrednika „Napreja" in gosp. Fr. Levstika, pisatelja sestavka „Kaj se nekterim zdí ravnopravnost?" ki je bil natisnjen v 44. listu. Gosp. Pajk, predstojnik c. k. okrajne gosposke ljubljanske okolice, je tožil vrednika, da je čast njegovo razžalil po tem spisu. Predsedoval je sodstvu gosp. žl. Vest, sodnika sta bila gosp. Schmid in gosp. Zajic. C. k. državno pravdnijo je zastopal gosp. Kaprec, zatoženca gosp. Levstika pa gosp. dr. Etbin Costa, kteri je ob enem zastopal tudi Vilharjevo pravdo, ker po neki posebni dogodbi se je že zadnji čas odpovedal gosp. dr. Juli žl. Wurzbach. Ker zraven g. Pajka je bilo več županov zaslišanih za priče, je trpela razprava celi dan; drugi dan je zatožencema bila sodba oklicana. Sodnija je priznala v „Naprejevem" sestavku po §§. 488, 491, 492 in 493 kaz. zak. pregrešek zoper varnost častí in je gosp. Levstika, kot pisatelja onega sestavka, po §. 493 kaz. zak. in §. 35 tisk. postave obsodila na 3 mesce, gosp. Vilharja pa za 4 tedne v zapor; vrh tega zapade 60 gld. kavcije dnarnici ubozih, in sodniški stroški se plačajo. — Obsojenca sta pri tej priči napovedala pritožbo zoper to sodbo.

— *(Pobérki iz različnih časnikov in brošúr.)* Referent „Laibacher Zeitung" jo je v „študijah" slovenskega jezika res že tako deleč prinesel, da bi zopet kak profesor mu mogel spričalo slavne vednosti dati. Priča tega nam je 293. list v tistem sestavku, v kterem „Laib. Zeitg." že nekaj časa po slovenski „Danici" prestavlja premembe ljubljanske škofije, in je „major kardelni in komtur komende itd." unidan prestavil v „Kardinal"! Prečastiti grof Anton Kotulinski se bo pač čudil, ako izvé, da ga je „Laib." za kardinala naredila!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Gospôska zbornica državnega zbora je pred božičem imela sejo in se je potem tudi v počitek podala. — Minister vojaštva grof Degenfeld se je za zdravja voljo podal v Kairo, kjer ostane neki do marca, — državni minister vitez Schmerling pa v Benetke, od kodar se neki vrne drugi teden po novem letu. — Dunajski časniki zagotovljajo, ker sta si prva ministra, namreč minister unanjih oprav grof Rechberg in pa minister notranjih zadev vitez Schmerling v važnih rečeh navskrižmisli, da je prememba ministerstva le začasno odložena; kako in kaj, ne vé noben časnikar. — Papirnatih desetic je konec mesca listopada bilo za 7 milijonov in 156.114 gold. med ljudstvom. — Národni „Pozor" zagrebški je od bana, kteremu list ni všeč, prejel že drugo svarilo. — Vrli vodja križevačke gospodarske šole g. Lambl pride neki zopet na svoje mesto nazaj. — Po mnozih mestih ogerskih se raztrošajo prekucijski razglasi, o kterih, pravijo, da izvirajo od skrivnega narodnega odbora, enacega poljskemu; al narod se ne zmeni za to hujskanje. — Iz Temešvara pišejo časniki, da je v dveh tednih neka neznana bolezen okoli 800 kónj pod zlo spravila; v drobu so našli vse polno necih malih rdečih črvičev (?). — Dr. Smolka se je popolnoma ozdravil. — Zvonec političnih homatij nosi zdaj Nemčija; vsi Nemci so na nogah in delajo na vrat na nos na to, da bi Schleswig-Holstein se odcepil od Danskega in svojega vladarja dobil. V Frankobrodu se je osnoval odbor 36 možakov, ki je v svoje roke vzel dognanje tega namena. Danska armada se je umaknila čez reko Eider, ki dela mejo med Danijo in Nemčijo, in čaka tù, kaj bo dalje; ako pride vojvoda Avgustenburški in vzame v posest Schleswig-Holstein, se bo začel boj, kterega konec sam Bog vé kakošen bode. — Francozki državni zbor je dovolil vladi, da na posódo vzame 300 milijonov fr., — Laško se za spomlad na vojsko pripravlja, kakor da bi denarja imelo kakor listja in trave, — Rusija tudi se oborožuje na suhem in morji neznano silno, — Poljskega punta ni zatrla mrzla zima; „v strpljivosti zveličanje!" tako se glasí najnovejši oklic puntarske vlade, ktera na spomlad z vso silo hoče napeti boj. — S takimi razgledi stopi svet v novo leto.

Listnica vredništva. Gosp. And. Comelu v Terezini: Heraldično društvo je v pisavi lastnih imen slovanskih ravno tako malo zanesljivo kakor so starodavne krstne bukve. Verjemite nam, da heraldiki je slovanščina neznana; še manj pa so stari heraldiki znali pravo pisavo priimkov. Prejeli smo 1 gold. za „matico". Hvala lepa!

Kursi na Dunaji 29. decembra.

5 % metaliki 72 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 17 fl. — kr.
Narodno posojilo 80 fl. — kr.	Cekini 5 fl. 62 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu na Dunaji	23. dec. 1863:	90. 19. 68. 56. 18. 58. 5. 89. 23. 27.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji bo 5. jan. 1864.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.